

Rapportage

Statiegeldblikjes inleveren

Publieksonderzoek naar gedragsbepalende factoren
voor het inleveren van statiegeldblikjes (CASI-
methodiek)

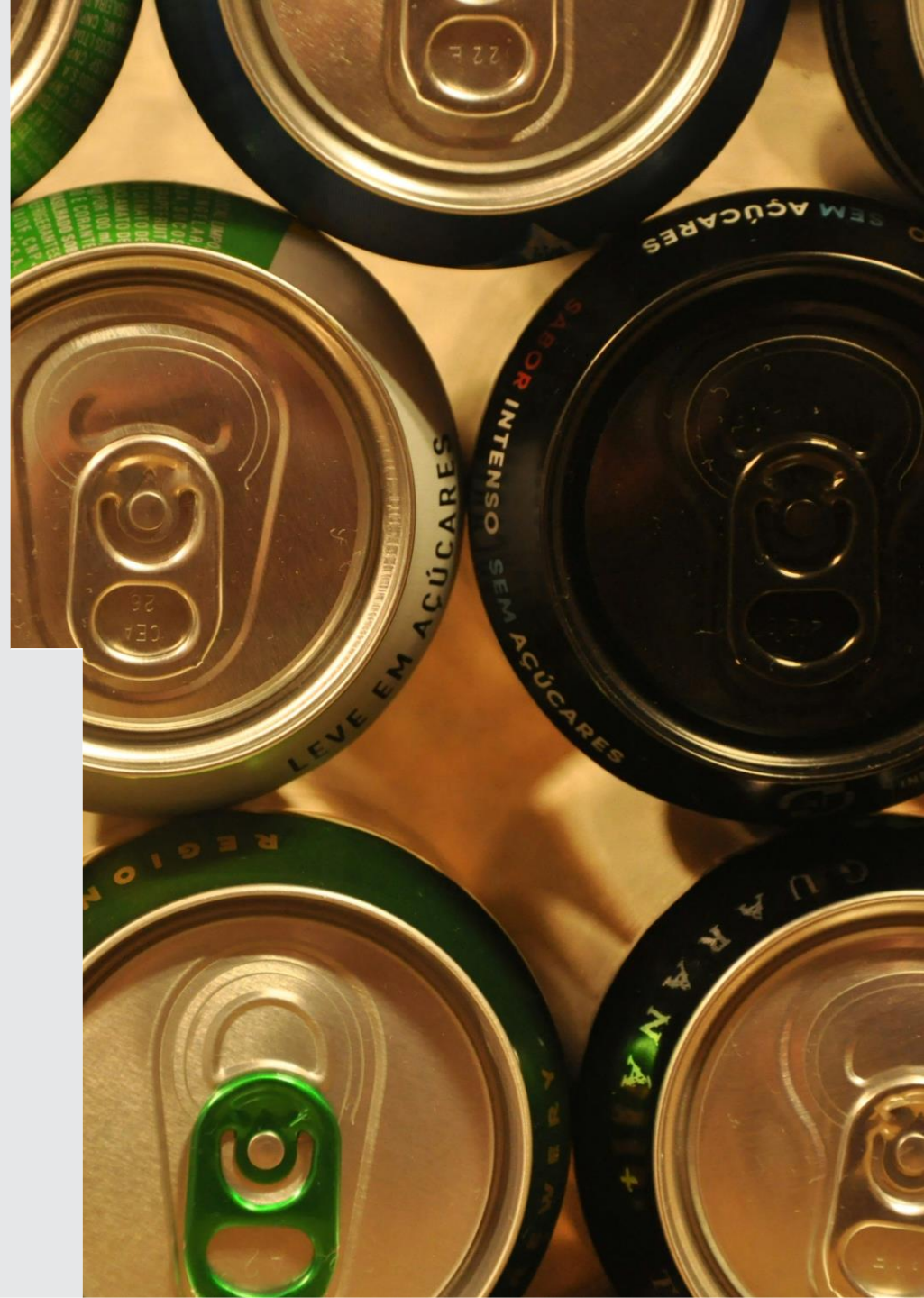


Inhoudsopgave

1. Samenvatting
2. Inleiding
3. Gedrag: het inleveren van statiegeldblikjes
4. Gedragsbepalers
5. Relatie gedragsbepalers en inlevergedrag
6. Driveranalyse

1

Samenvatting



Samenvatting

Sinds 1 april 2023 wordt er € 0,15 statiegeld op blikjes geheven in Nederland en sindsdien is het onderwerp veel in het nieuws. Ipsos I&O wil weten hoe het inlevergedrag verbeterd kan worden en aan welke knoppen beleidsmakers zouden kunnen draaien. In dat kader voerde Ipsos I&O een CASI-onderzoek uit naar het inleveren van statiegeldblikjes.

(Gewoonte)gedrag

- Een kwart (23%) van de Nederlanders levert bijna nooit of soms hun statiegeldblikjes in. De resterende 77 procent levert gekochte blikjes vaak of altijd in.
- Uit een regressieanalyse blijkt dat gemak en gewoontegedrag de invloedrijkste gedragsbepalers zijn voor het inleveren van statiegeldblikjes. Het inleveren van statiegeldblikjes is voor zes op de tien Nederlanders gewoontegedrag.

Gedragsbepalers

Hoe kunnen beleidsmakers ervoor zorgen dat dit voor de overige Nederlanders ook gewoontegedrag wordt? De volgende gedragsbepalers komen als meest invloedrijk uit een regressieanalyse wat betreft statiegeldblikjes inleveren als gewoontegedrag:

- **Gemak:** grootste barrière om blikjes ‘standaard’ in te leveren is dat mensen het moeilijk en lastig vinden om te doen.
- **Positieve emoties en associaties:** positieve gedachten en gevoelens helpen gedrag vaker en meer automatisch te laten plaatsvinden.
- **Sterke sociale norm:** wanneer je weet dat anderen het inleveren van blikjes belangrijk vinden, lukt het beter om er een gewoonte van te maken.
- **Adequate kennis over het gedrag:** weten hoeveel geld een blikje oplevert (66% weet dit niet precies).

Samenvatting

Verschillen tussen inleveraars en niet-inleveraars

De meningen over het inleveren van blikjes verschillen tussen Nederlanders die dit niet of nauwelijks doen en de groep die dit regelmatig doet. Nederlanders die statiegeldblikjes meestal niet inleveren vinden, in vergelijking met diegenen die meestal wel inleveren, vaker dat blikjes inleveren te veel moeite is (40% vs. 11%), ervaren ze irritatie dat inleveren van hen gevraagd wordt (41% vs. 18%) en leveren ook anderen in hun sociale omgeving blikjes minder vaak in (25% vs. 58%).

Daarnaast zijn er ook dingen waar beide groepen meer hetzelfde in staan. Zo zegt de helft van de mensen die hun blikjes niet altijd inleveren, desondanks dat er voldoende innamepunten zijn om ze in te leveren; onder de vaste inleveraars is dat aandeel wel hoger (70%). Beide groepen ervaren even vaak wachtenden bij innamepunten (33-37%) en defecte innamepunten (18-20%).

Er is brede consensus onder mensen die wel of geen statiegeldblikjes inleveren: zwerfafval op straat vinden negen op tien '(heel) erg'. Dat gaat ook op voor zelfbeeld: acht op de tien zeggen iemand te zijn "die zijn of haar steentje bijdragen belangrijk vindt" ..,

Advies

Ons advies is dat beleidsmakers zich met name richten, op het inleveren makkelijker maken en er zo voor te zorgen dat meer Nederlanders een gewoonte maken van het inleveren van statiegeldblikjes. Bijvoorbeeld door Nederlanders te helpen blikjes ongedeukt te bewaren.

Methode

Door middel van CASI-methodiek, inclusief bijbehorende driveranalyse en regressieanalyse hebben we de belangrijkste gedragbepalers gevonden voor het inleveren van statiegeldblikjes. De gedragbepalers zijn eerst middels kwalitatieve interviews uitgevraagd en vervolgens verwerkt in een enquête onder 1.094 respondenten, representatief naar leeftijd, geslacht, regio en opleidingsniveau wat betreft deze kenmerken. Het kwantitatieve onderzoek liep van 27 februari tot en met 11 maart 2024.

2

Inleiding



Inleiding

Achtergrond van het onderzoek

Sinds 1 april 2023 wordt er € 0,15 statiegeld op blikjes geheven in Nederland. Eerder was er al een statiegeldverplichting voor kleine (0,5 liter of minder) en grote plastic flessen en bierflessen en kratten. Sinds de invoering van statiegeld op blikjes, is het onderwerp veel in het nieuws. Veel blikjes worden niet ingeleverd en de inzameldoelstellingen worden niet gehaald. Er zijn lange rijen bij statiegeldautomaten en vuilnisbakken op straat worden geregeld overhoop gehaald door 'blikjesjagers'. Wel worden er sinds de invoering van het statiegeld minder blikjes in het zwerfvuil aangetroffen. Ipsos I&O wil weten hoe het inlevergedrag verbeterd kan worden en aan welke knoppen beleidsmakers zouden kunnen draaien. In dat kader voerde Ipsos I&O een CASI-onderzoek uit naar het gedrag 'inleveren van statiegeldblikjes'.

Verkennd kwalitatief onderzoek

In de eerste fase van het onderzoek hielden we in januari 2024 vijf diepte-interviews met een heterogene selectie van deelnemers. De interviews gingen over het inleveren van statiegeldblikjes en verschillende aspecten (CASI-gedragsbepalers) die een rol spelen bij het wel of niet inleveren. De inzichten uit de interviews zijn verwerkt in de vragenlijst die in het kwantitatieve deel van het onderzoek is uitgezet.

Kwantitatief onderzoek

De CASI-modelvragenlijst is aan de hand van de bevindingen uit de interviews aangescherpt. We maakten gebruik van het I&O Research Panel voor de werving. Tussen 27 februari 2024 en 11 maart 2024 deden 1.094 Nederlanders mee aan het onderzoek. De resultaten zijn gewogen naar leeftijd, geslacht, regio en opleidingsniveau. Daarmee zijn de resultaten representatief voor deze kenmerken. Deelnemers werden bij wijze van experiment willekeurig over twee condities verdeeld: een korte en een lange versie van de vragenlijst. De analyses in deze rapportage zijn uitgevoerd op de lange versie van de vragenlijst (n=510).

3 Gedrag



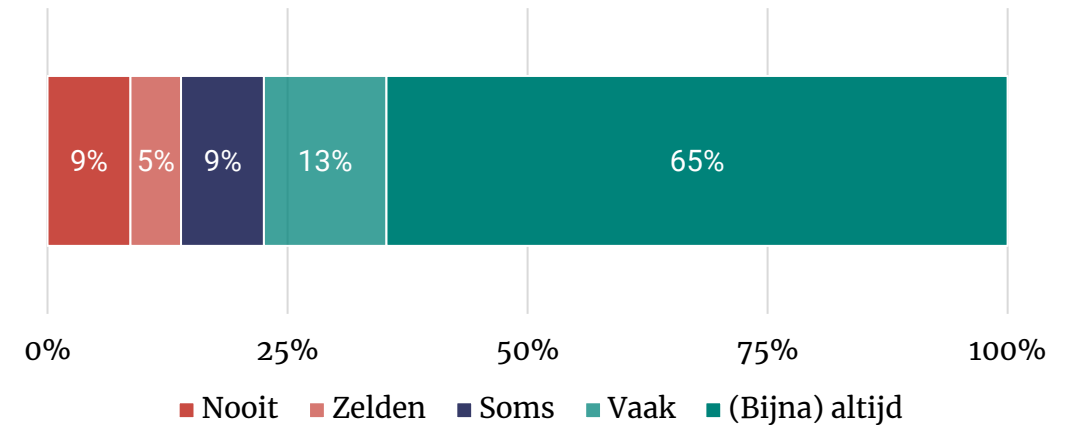
Inlevergedrag

- Negen op de tien Nederlanders (91%) die vorig jaar statiegeldblikjes kochten, leverden deze ook wel eens in.
- Een kwart (23%) doet dit bijna nooit of soms. De resterende 77% levert gekochte blikjes vaak of altijd in.

Resultaten subgroepen

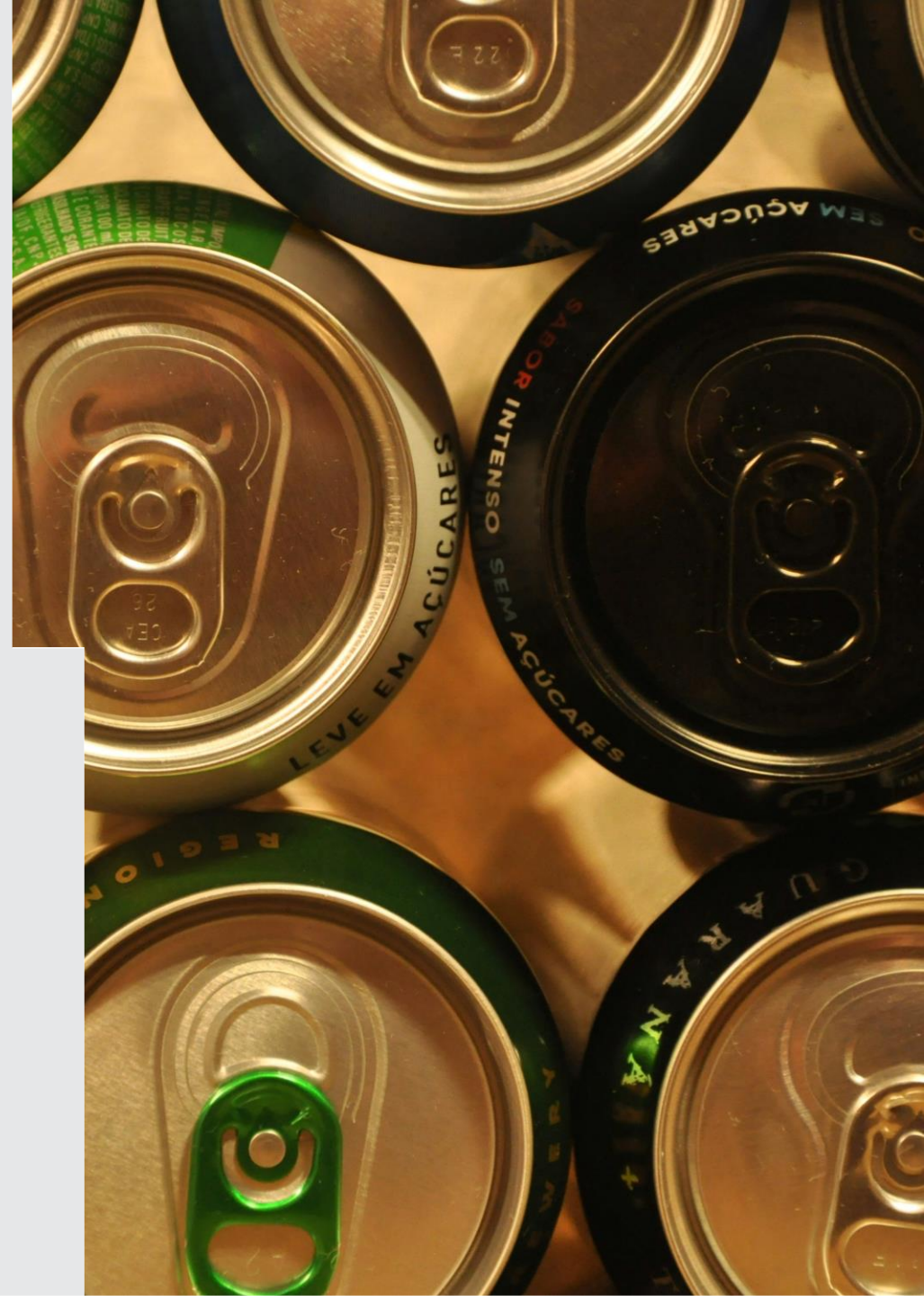
- Vrouwen leveren vaker dan mannen altijd hun statiegeldblikjes in.
- Nederlanders onder de 40 jaar leveren minder vaak hun blikjes in dan 40- tot 64-jarigen.

Figuur 3.1 – Hoe vaak lever je statiegeldblikjes in?



4

Gedragsebepalers



Gedragbepalers

De onderstaande gedragbepalers zijn onderscheiden met behulp van factoranalyses. De factoranalyses zijn uitgevoerd conform de richtlijnen voor kwantitatief onderzoek in de CASI-methode.

- Inleveren als gewoontegedrag
- Gemak waarmee je statiegeldblikjes inlevert
- Zelfbeeld over duurzaamheid
- Effectiviteit van statiegeld tegen zwerfvuil
- Voldoende innamepunten in de buurt
- Problemen bij bestaande innamepunten
- Extra innamepunten in de buurt
- Injunctieve norm ('wat vinden anderen?')
- Descriptieve norm ('wat doen anderen?')

Daarnaast zijn ook de volgende gedragbepalers opgenomen in de analyses:

- Associaties
- Emoties
- Kennis

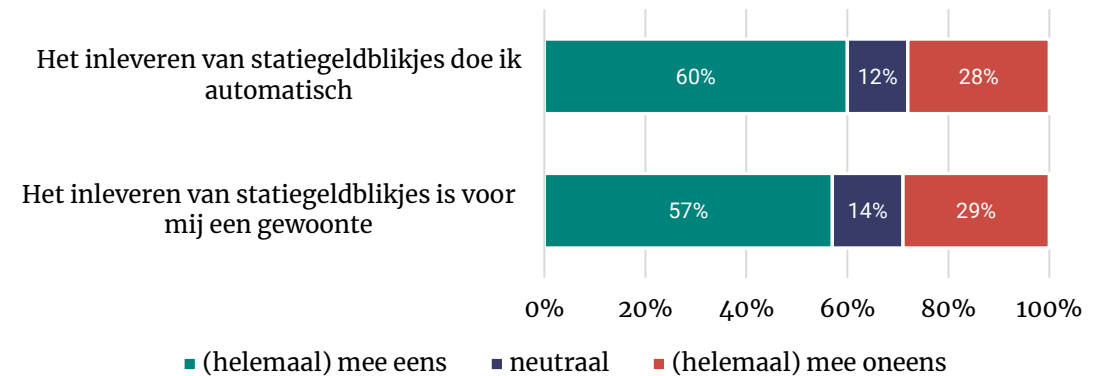
Op de volgende pagina's worden de gedragbepalers beschreven aan de hand van de stellingen en vragen waaruit deze bestaan. Daarna volgt de driveranalyse van het gedrag om de invloed van de gedragbepalers op het inlevergedrag weer te geven.

Gewoontegedrag

Inleveren van statiegeldblikjes voor zes op de tien gewoontegedrag

- Zes op de tien Nederlanders geven aan dat het inleveren van statiegeldblikjes voor hen een automatisme is. Voor 28 procent is dit niet het geval.
- Ook is het inleveren van statiegeldblikjes voor bijna zes op de tien Nederlanders een gewoonte en voor drie op de tien niet.

Figuur 4.1 – Gewoontegedrag

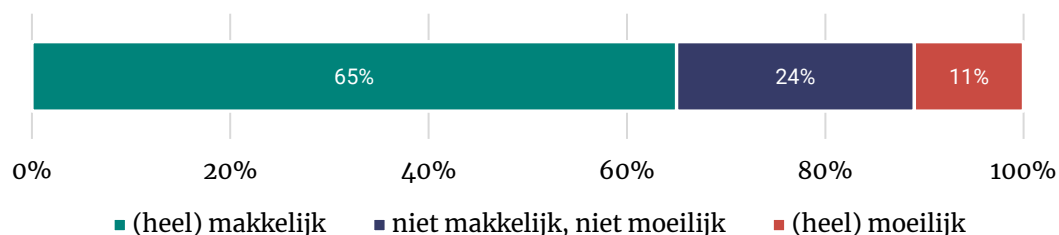


Gemak

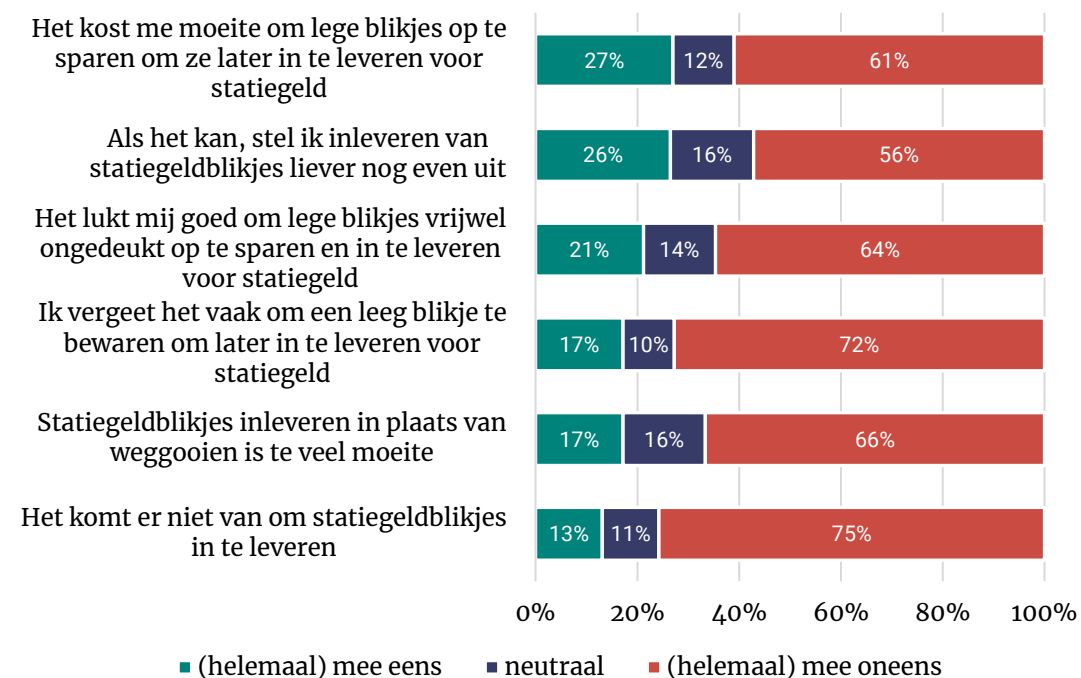
Zeventien procent vindt inleveren van statiegeldblikjes te veel moeite

- Twee derde vindt het inleveren van statiegeldblikjes makkelijk. Een ongeveer even groot deel geeft aan dat het ze geen moeite kost om de blikjes te bewaren en dit te doen zonder dat de blikjes indeuken. Een kwart vindt dat het opsparen van de blikjes om ze later in te leveren wel veel moeite kost en ook een kwart stelt het inleveren van blikjes liever uit.
- Een minderheid van 17 procent vergeet vaak om de blikjes te bewaren, zodat deze later ingeleverd kunnen worden. Daarnaast vindt 17 procent het inleveren van blikjes voor statiegeld te veel moeite.

Figuur 4.2 – Hoe moeilijk of makkelijk is het voor jou om lege blikjes in te leveren?



Figuur 4.3 – Gemak van inleveren van statiegeldblikjes

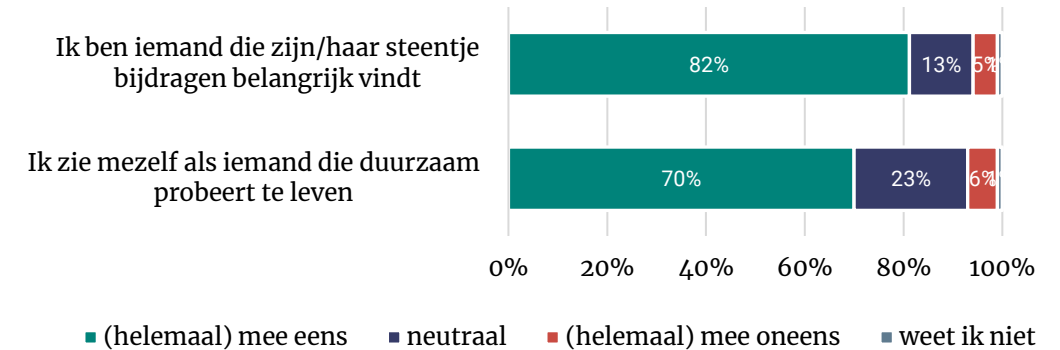


Zelfbeeld

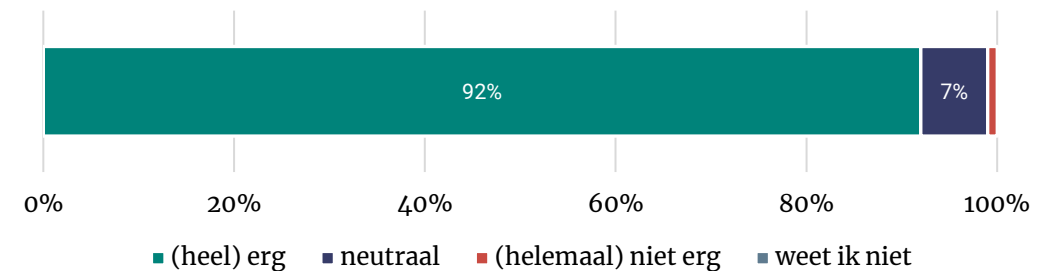
Meeste Nederlanders vinden belangrijk om steentje bij te dragen

- Acht op de tien Nederlanders zien zichzelf als mensen die het belangrijk vinden om hun steentje bij te dragen en zeven op de tien zien zichzelf als mensen die duurzaam proberen te leven.
- Een ruime meerderheid van negen op de tien Nederlanders vinden het (heel) erg als zij met zwerfafval te maken krijgen op straat.

Figuur 4.4 – Zelfbeeld



Figuur 4.5 – Wat vind je ervan als je met zwerfafval op straat te maken krijgt?

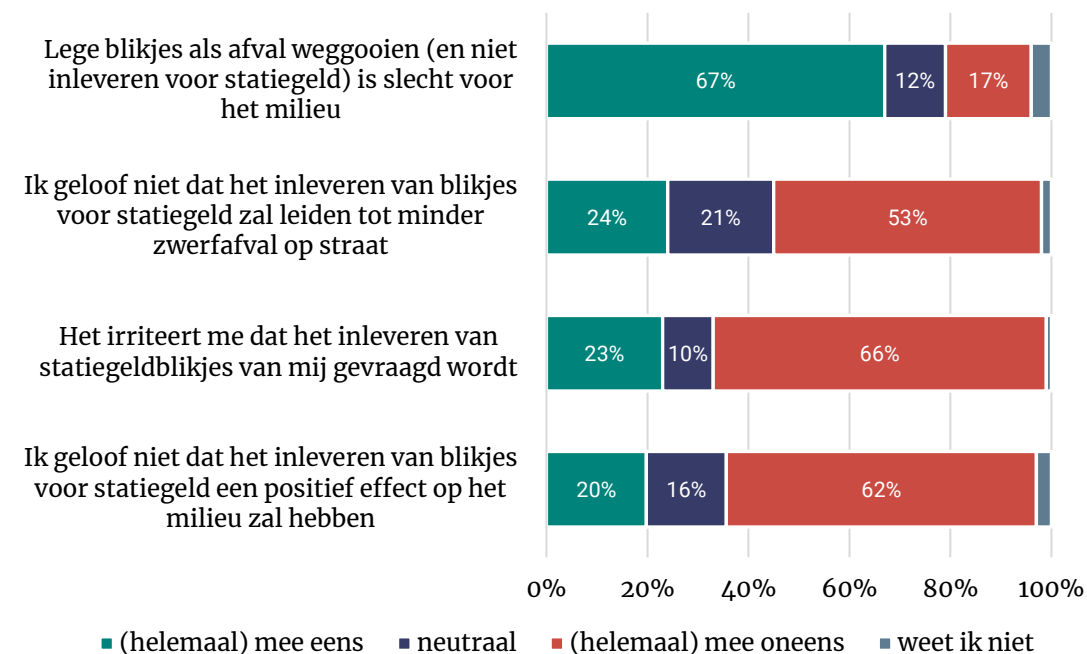


Effectiviteit

Inleveren van statiegeldblikjes volgens zes op de tien goed voor milieu

- Twee derde van de Nederlanders is van mening dat het weggooien van lege blikjes als afval, in plaats van deze in te leveren, slecht is voor het milieu.
- Echter gelooft een kwart niet dat het inleveren van statiegeldblikjes zal leiden tot minder zwerfafval op straat. Volgens ruim de helft heeft dit wel een positief effect.
- Ook denken zes op de tien Nederlanders dat het inleveren van statiegeldblikjes een positief effect zal hebben op het milieu. Eén op de vijf gelooft dit niet.

Figuur 4.6 – Verwachte effectiviteit van inleveren blikjes



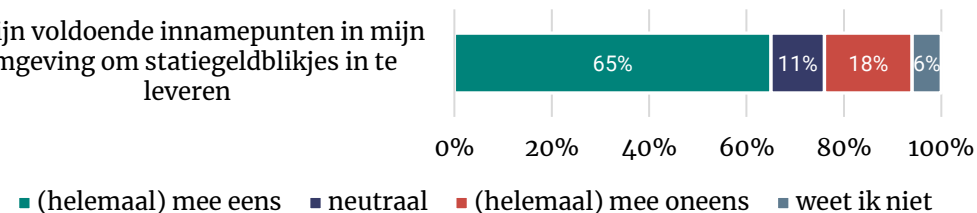
Voldoende innamepunten

Twee derde van de Nederlanders hebben voldoende innamepunten in hun omgeving

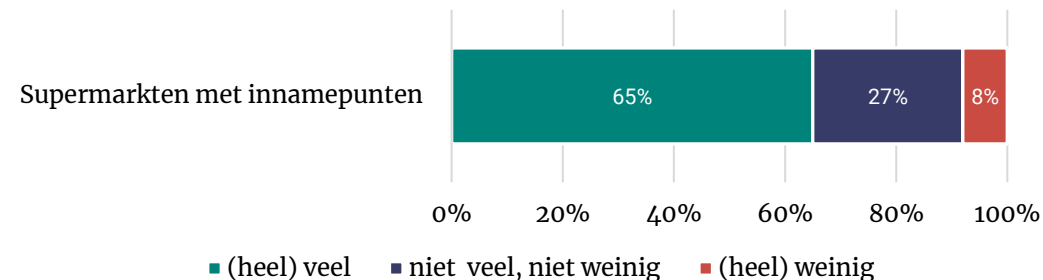
- Volgens twee derde zijn er voldoende innamepunten voor statiegeldblikjes in hun omgeving. Bij ongeveer een vijfde is dit niet het geval.
- Ook twee derde van de Nederlanders geven aan dat er in hun omgeving (heel) veel supermarkten met innamepunten zijn. Volgens een kwart zijn er niet veel en niet weinig innamepunten bij supermarkten en bij acht procent zijn dit er wel (heel) weinig.

Figuur 4.7 – Aanwezigheid innamepunten

Er zijn voldoende innamepunten in mijn omgeving om statiegeldblikjes in te leveren



Figuur 4.8 – Innamepunten: Zijn er in jouw omgeving...

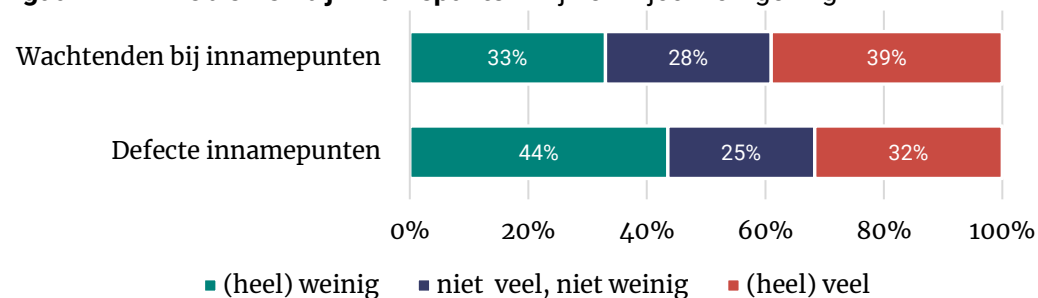


Problemen bij innamepunten

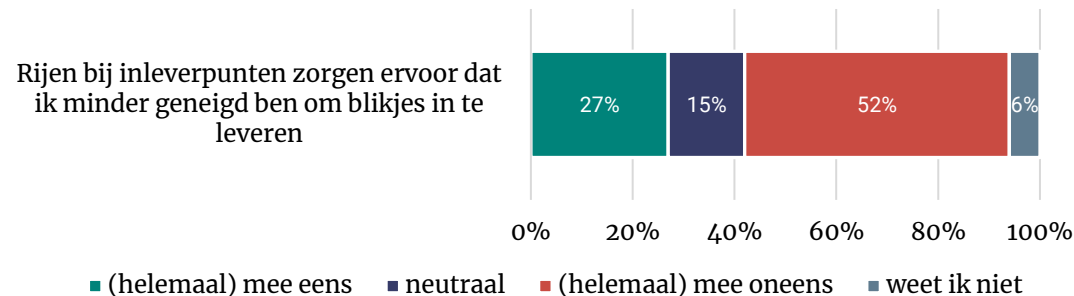
Bij ruim een derde veel wachtenden en defecte innamepunten

- Problemen bij innamepunten zijn er volgens (ruim) een derde veel. Bijna vier op de tien Nederlanders geven aan dat er in hun omgeving (heel) veel wachtenden zijn bij innamepunten en volgens een derde is er sprake van veel defecte innamepunten.
- Voor ruim een kwart zorgen rijen bij innamepunten ervoor dat zij minder geneigd zijn blikjes in te leveren. Bij ruim de helft speelt dit geen rol.

Figuur 4.9 – Problemen bij innamepunten: Zijn er in jouw omgeving...



Figuur 4.10 – Problemen bij innamepunten

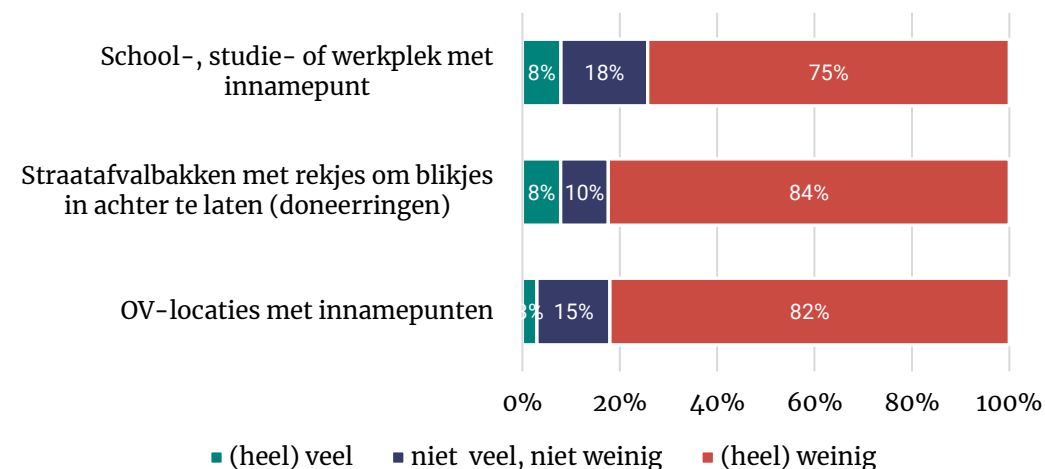


Extra innamepunten in de buurt

Weinig alternatieve innamepunten

- Innamepunten buiten de supermarkt ziet een meerderheid van driekwart tot ruim acht op de tien (heel) weinig. Het gaat hierbij om afvalbakken op straat met doneerringen, ov-locaties met innamepunten en innamepunten op school, studie- of werkplek.

Figuur 4.11 – Extra innamepunten: Zijn er in jouw omgeving...

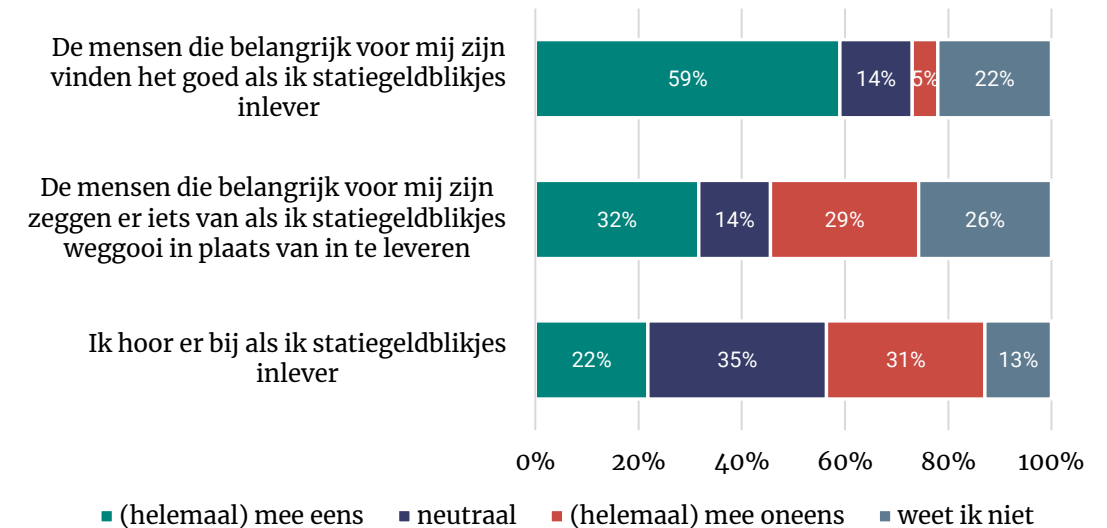


Sociale norm: wat vinden anderen

Sociale omgeving positief over inleveren blikjes

- In de sociale omgeving is er over het algemeen sprake van een positieve norm ten aanzien van het inleveren van blikjes voor statiegeld. Een meerderheid denkt dat anderen in hun directe sociale omgeving het goed vinden als zij statiegeldblikjes inleveren. Minder vaak wordt er iets van gezegd als men statiegeldblikjes weggooit in plaats van deze in te leveren.

Figuur 4.12 – Injunctieve norm

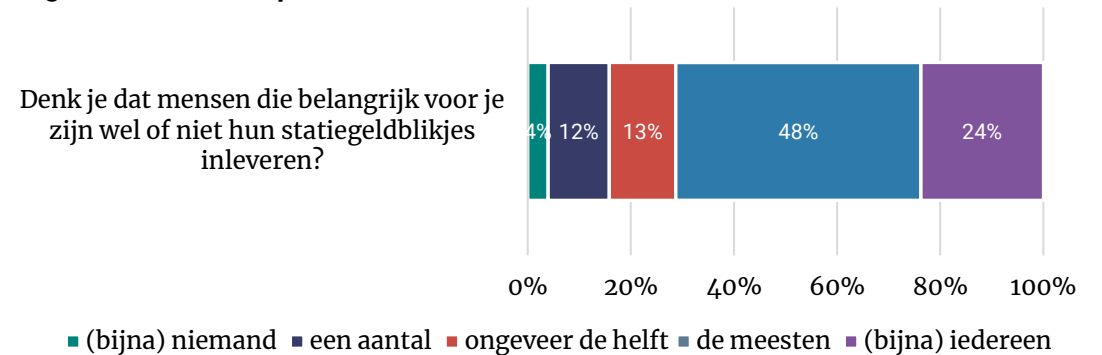


Sociale normen: wat doen anderen

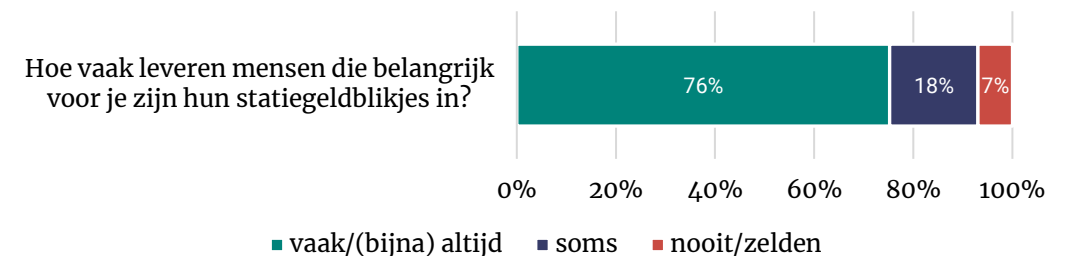
Driekwart denkt dat sociale omgeving statiegeldblikjes inlevert

- Bijna driekwart van de Nederlanders (72%) denkt dat de meeste of bijna alle mensen die belangrijk voor hen zijn statiegeldblikjes inleveren. Slechts vier procent denkt dat bijna niemand in hun directe sociale omgeving dit doet.
- Ook driekwart van de Nederlanders denkt dat in hun directe sociale omgeving mensen vaak of (bijna) altijd statiegeldblikjes inleveren.

Figuur 4.13 – Descriptieve norm



Figuur 4.14 – Descriptieve norm

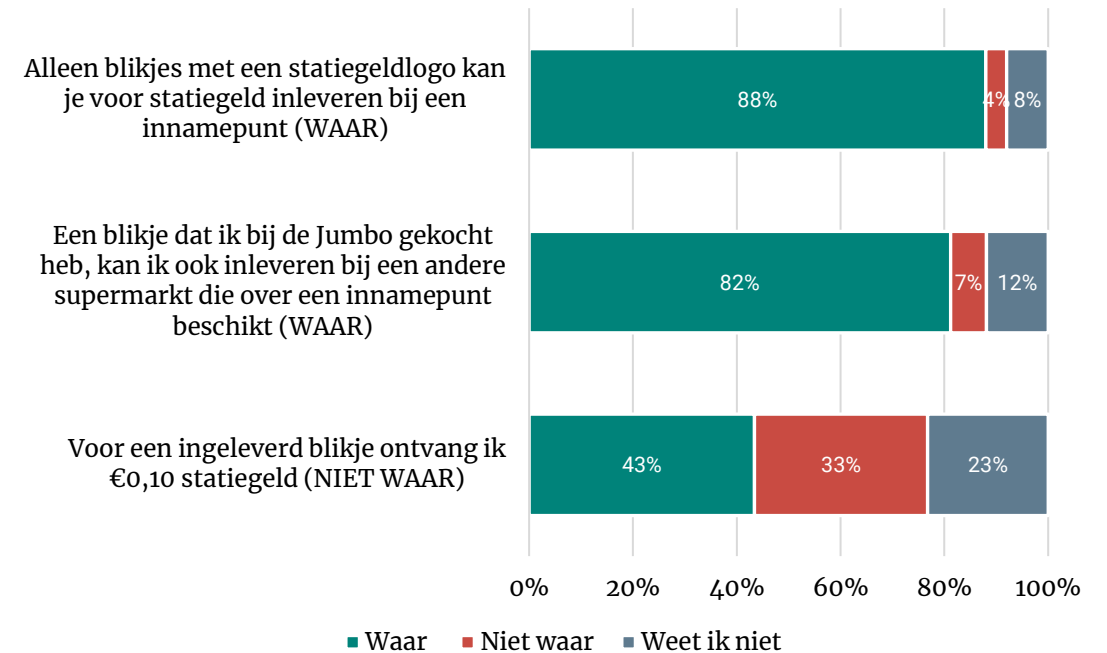


Kennis

Onbekendheid met hoogte statiegeld

- Een ruime meerderheid van de Nederlanders weet dat alleen blikjes waar het statiegeldlogo op staat ingeleverd kunnen worden en dat blikjes bij alle supermarkten kunnen worden ingeleverd.
- Meer onbekendheid is er met de hoogte van het statiegeld op een blikje. Ruim vier op de tien denken dat dit 10 cent is, terwijl dit 15 cent is. Ook geeft bijna een kwart aan niet te weten of het statiegeld 10 cent bedraagt. Een derde weet wel dat dit niet klopt.

Figuur 4.15 – Kennis



Associaties en emoties

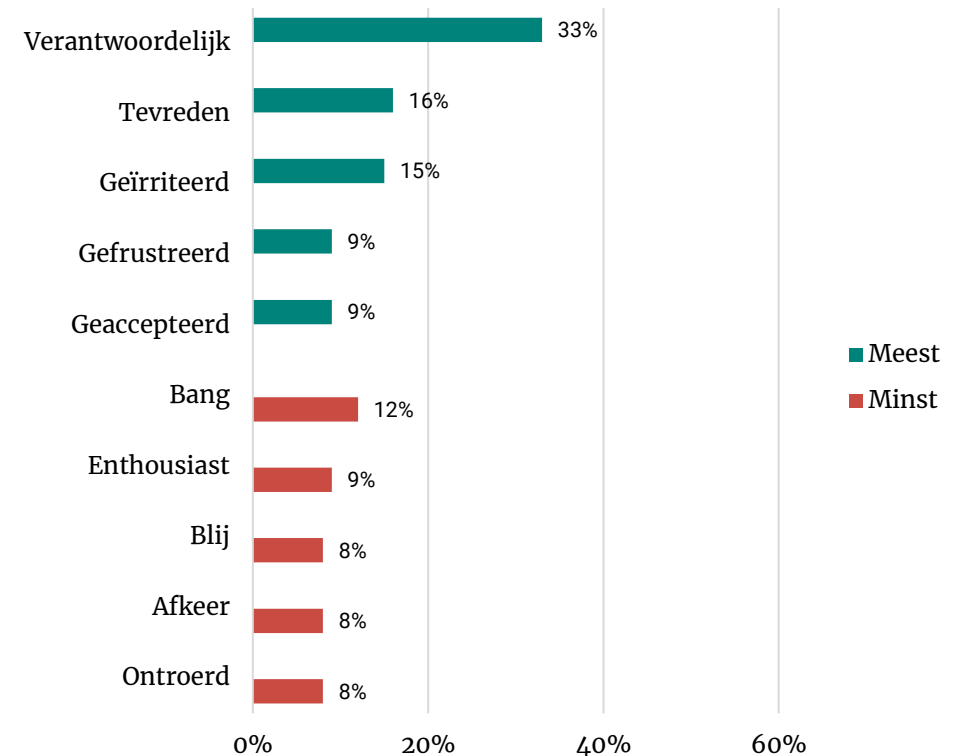
Zowel positieve als negatieve associaties bij statiegeldblikjes

- Nederlanders is gevraagd welke associaties zij hebben bij statiegeld op blikjes. Hierbij konden zij maximaal 10 associaties opgeven. Vervolgens is hen gevraagd aan te geven of deze associaties positief, negatief of neutraal zijn.
- Drieëntwintig procent heeft ten minste een positieve associatie. Hierbij noemt men vooral dat statiegeld op blikjes goed is voor het milieu en goed is tegen zwerfafval.
- Zesenzestig procent heeft (ook) negatieve associaties opgegeven. Dit zijn met name zaken als: drukte bij inleverpunten, geknoei, plakkerig en vies.

Verantwoordelijkheid voornaamste emotie

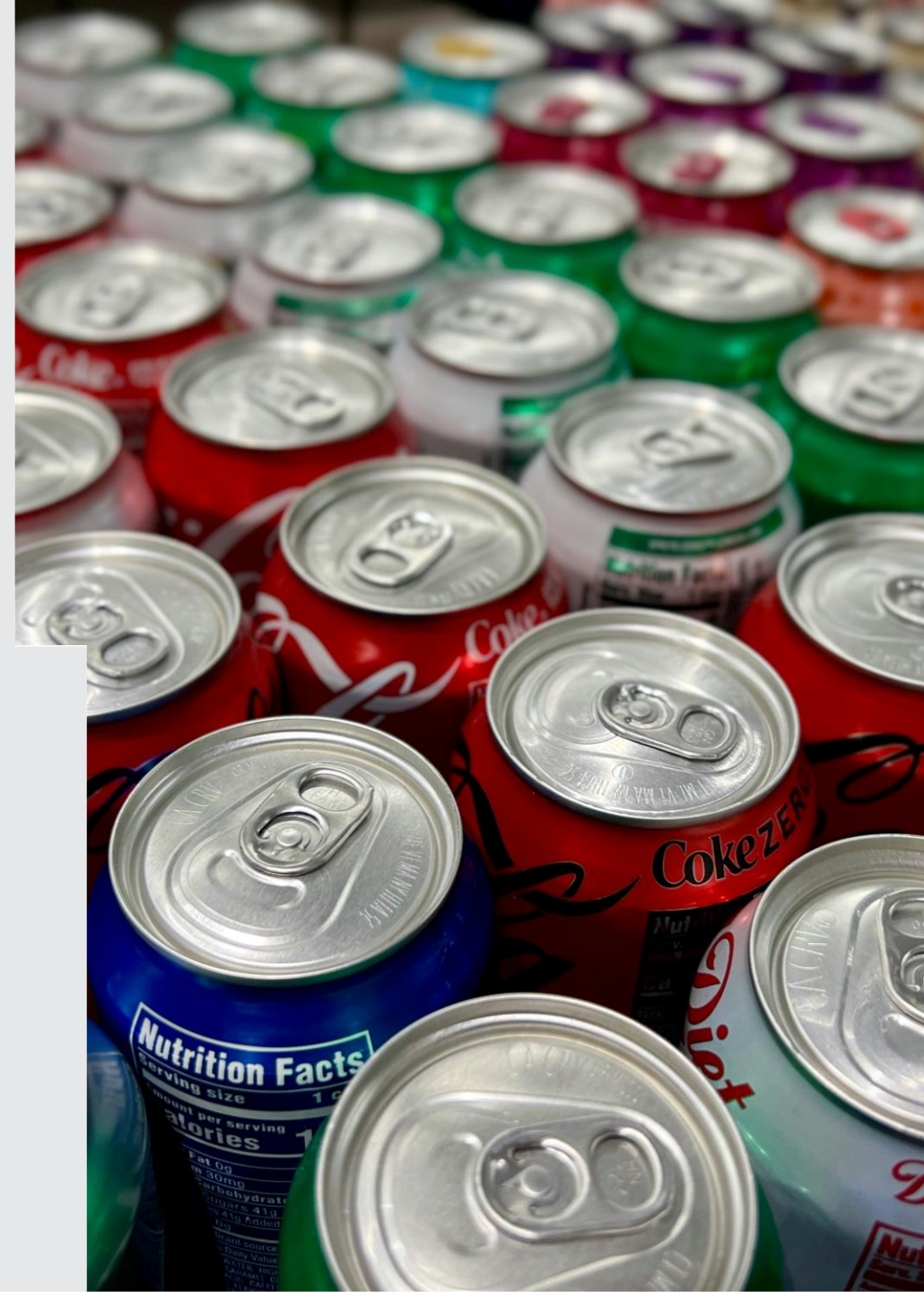
- Ook is gevraagd welke emoties men het meest en het minst voelt bij het inleveren van statiegeldblikjes.
- De emotie die men het meest ervaart bij het inleveren van statiegeldblikjes is verantwoordelijkheid. Ook tevredenheid wordt relatief vaak genoemd, net als irritatie en frustratie.
- Het minst ervaart men angst en ook enthousiasme en blijdschap.

Figuur 4.16 – Welke emotie voel je het meest en welke emotie voel je het minst als je denkt aan het inleveren van statiegeldblikjes?



5

Relatie gedragsbepalers en inlevergedrag

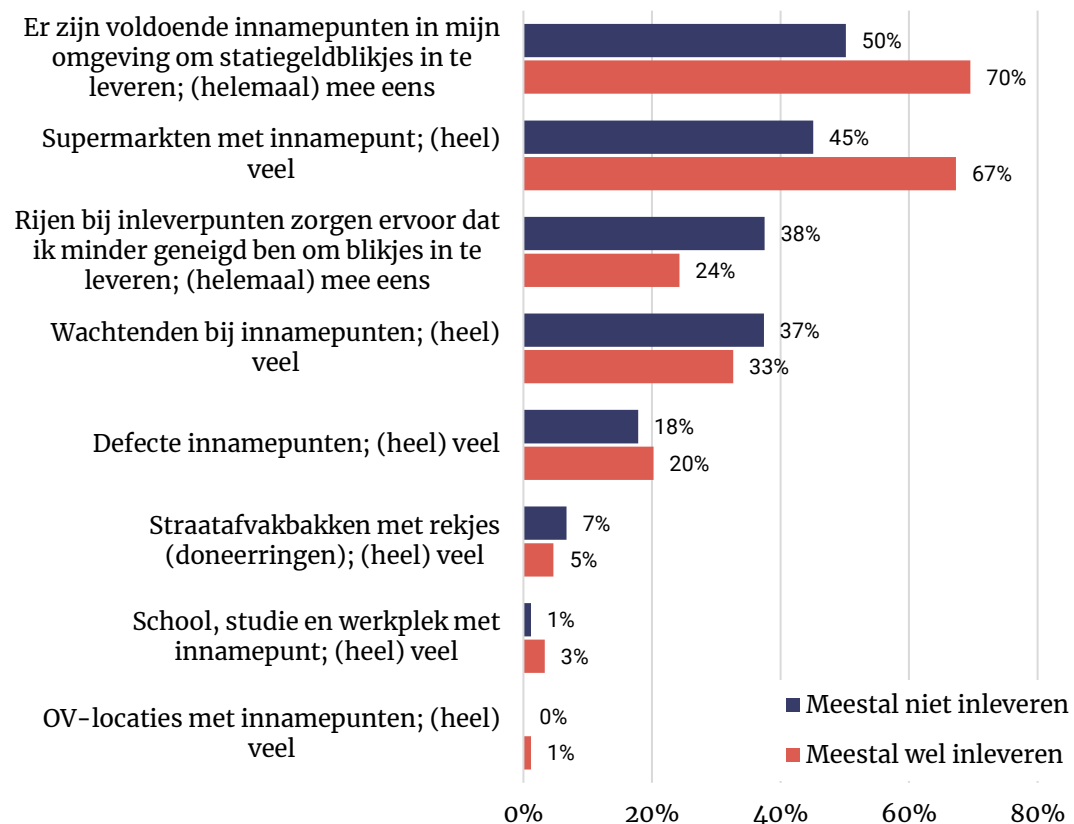


Relatie gedragsebepalers en inlevergedrag

Ook helft van de mensen die vrijwel geen blikjes inleveren ziet voldoende innamepunten

- De helft van de Nederlanders die statiegeldblikjes meestal niet inleveren zijn (desondanks) van mening dat er voldoende inleverpunten zijn en ook dat deze er bij supermarkten veel zijn. Onder vaste inleveraars is het aandeel dat voldoende inleverpunten ziet met zeven op de tien hoger.
- Rijen bij inleverpunten zijn bij niet regelmatige inleveraars vaker een reden om blikjes niet in te leveren dan voor Nederlanders die blikjes wel regelmatig inleveren.
- Beide groepen ervaren even vaak wachtenden bij innamepunten (33-37%) en defecte innamepunten (18-20%).

Figuur 5.1 – Stellingen en vragen over innamepunten, uitgesplitst naar inlevergedrag

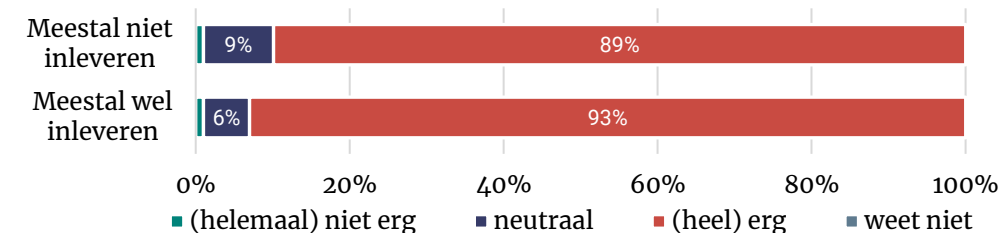


Relatie gedragsebepalers en inlevergedrag

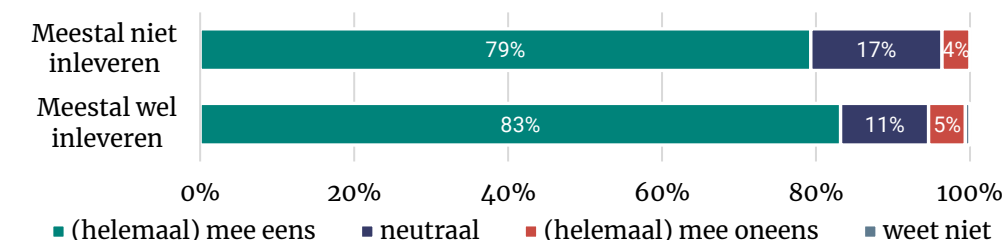
Inleveren van statiegeldblikjes zorgt voor irritatie

- Er is brede consensus onder mensen die wel of geen statiegeldblikjes inleveren: zwerfafval op straat vinden negen op tien '(heel) erg'.
- Ook het zelfbeeld van beide groepen is vergelijkbaar: acht op de tien zeggen iemand te zijn "die zijn of haar steentje bijdragen belangrijk vindt".
- Tegelijkertijd irriteert het een substantieel deel van de niet-inleveraars (41%) dat hen gevraagd wordt om statiegeldblikjes in te leveren.

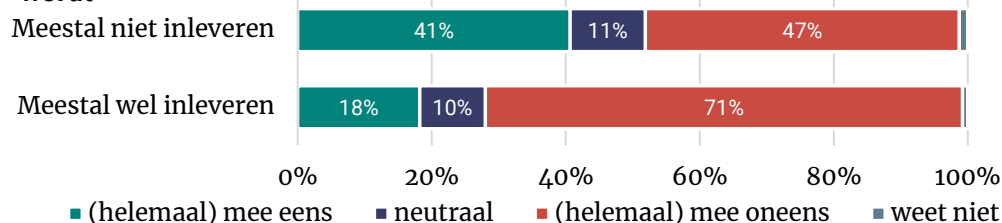
Figuur 5.2 – Wat vind je ervan als je met zwerfafval op straat te maken krijgt?



Figuur 5.3 – Ik ben iemand die zijn/haar steentje bijdragen belangrijk vindt



Figuur 5.4 – Het irriteert me dat het inleveren van statiegeldblikjes van mij gevraagd wordt

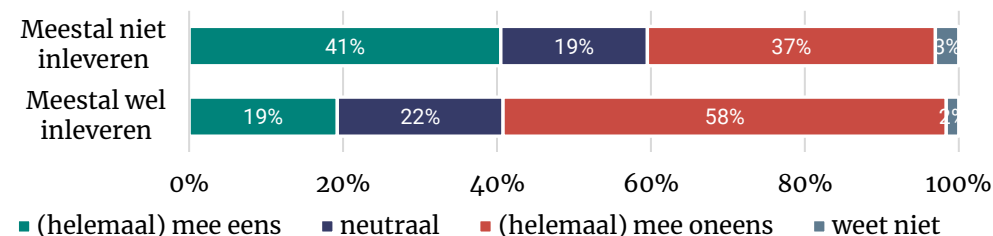


Relatie gedragsebepalers en inlevergedrag

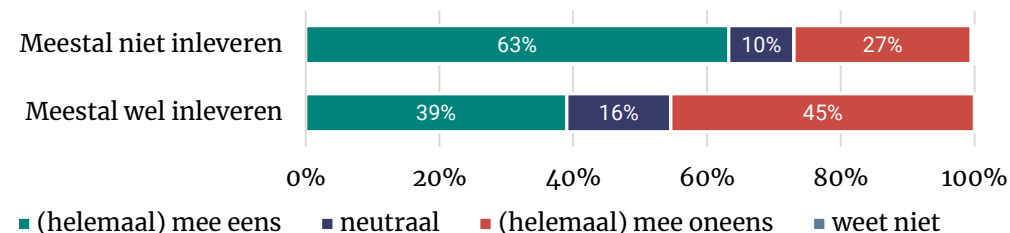
Niet-inleveraars sceptischer over effect van statiegeld op blikjes

- Nederlanders die niet regelmatig blikjes inleveren, denken minder vaak dat statiegeld op blikjes zorgt voor minder zwerfafval.
- Ook vinden zij het vaker vies om blikjes thuis op te sparen dan de groep die blikjes wel regelmatig inlevert.
- Op het sociale aspect is er ook sprake van een verschil tussen (meestal) niet-inleveraars en inleveraars. Inleveraars denken vaker dat ook anderen in hun sociale omgeving blikjes inleveren, dan niet-inleveraars. Onder deze laatste groep is er daarnaast meer onzekerheid hierover, waarschijnlijk omdat men hier niet over praat met anderen.

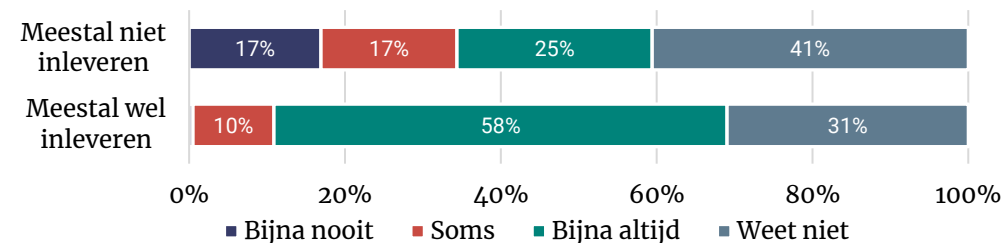
Figuur 5.5 – Ik geloof niet dat het inleveren van blikjes voor statiegeld zal leiden tot minder zwerfafval op straat



Figuur 5.6 – Ik vind het vies om thuis blikjes op te sparen om ze later in te leveren voor statiegeld



Figuur 5.7 – Hoe vaak leveren mensen die belangrijk voor je zijn hun statiegeldblikjes in?

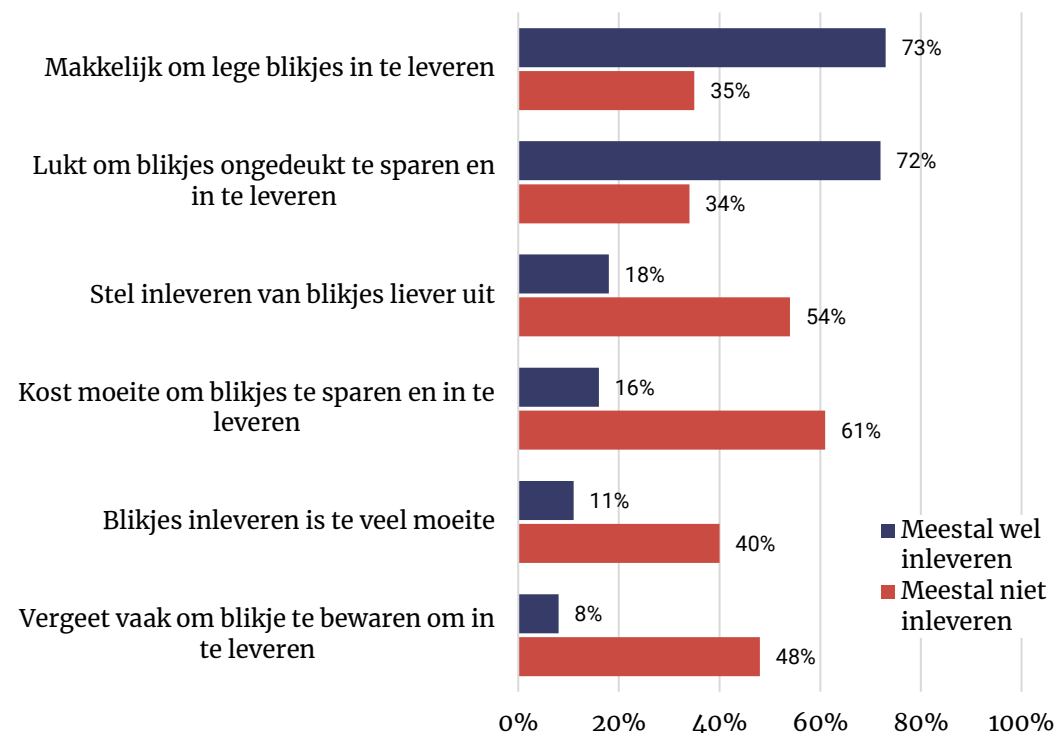


Relatie gedragsebepalers en inlevergedrag

Lastig en veel moeite om blikjes ongedeukt te sparen en in te leveren

- Nederlanders die regelmatig blikjes inleveren vinden dit veel vaker makkelijk dan Nederlanders die dit niet (regelmatig) doen. Het lukt deze eerste groep ook veel vaker om blikjes ongedeukt op te sparen en in te leveren.
- Niet-inleveraars stellen het inleveren van blikjes meer liever uit en vinden meer dat het opsparen en inleveren veel moeite en té veel moeite kost.
- Ook vergeet bijna de helft van de mensen die blikjes meestal niet in leveren om de blikjes hiervoor te bewaren. Onder de inleveraars vergeet slechts acht procent dit vaak.

Figuur 5.8 – % 'mee eens' naar inlevergedrag



6

Driveranalyse



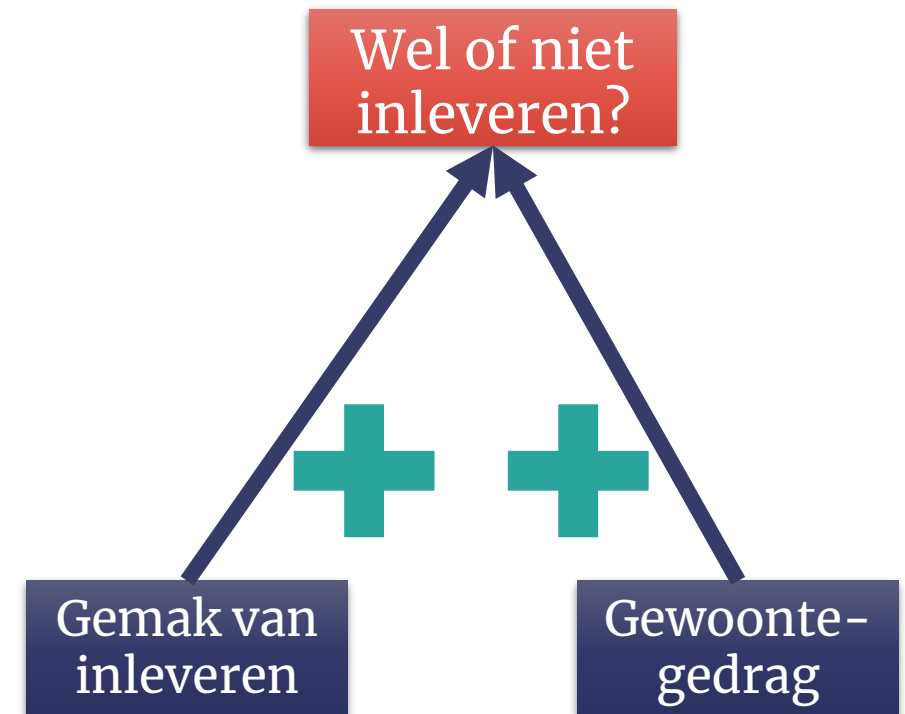
Regressieanalyses

- Om te onderzoeken in hoeverre de verschillende gedragsbepalers het inlevergedrag beïnvloeden is een logistische regressieanalyse uitgevoerd. De eerder beschreven gedragsbepalers zijn hierin als afhankelijke variabelen (indicatoren) opgenomen en het al dan niet regelmatig inleveren van statiegeldblikjes is als onafhankelijke variabele (doelvariabele) opgenomen.
- Zoals op de volgende pagina te lezen is, is het al dan niet inleveren van statiegeldblikjes met name afhankelijk van het ervaren gemak en of dit een gewoonte is. Om deze reden is vervolgens een regressie uitgevoerd met of het inleveren van statiegeldblikjes gewoontegedrag is als doelvariabele. Waarbij daarnaast dezelfde gedragsbepalers zijn gebruikt als indicatoren hiervoor. De uitkomsten van deze regressie laten zien welke gedragsbepalers invloed hebben op het ontwikkelen van gewoontegedrag.
- In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de regressieanalyses beschreven.

Gedragsbeïnvloeders inlevergedrag

- De regressieanalyse met inlevergedrag als doelvariabele en de gedragsbepalers als indicators laat zien dat er twee invloedrijke gedragsbepalers zijn voor het al dan niet inleveren van statiegeldblikjes:
 - Gemak:** als mensen ervaren dat het moeilijk en lastig is, zullen ze vaker afzien van het inleveren van statiegeldblikjes.
 - Gewoonte:** het inleveren van statiegeldblikjes is iets dat mensen vaak doen vanuit een gewoonte.

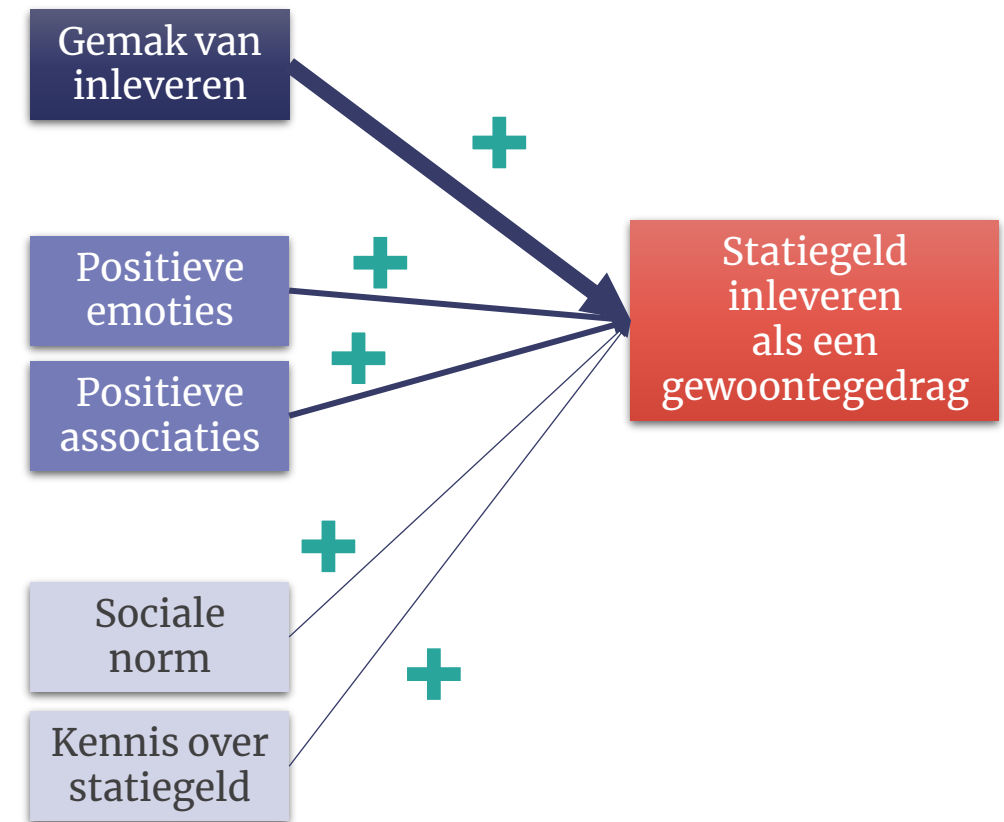
Figuur 6.1 – Factoren van invloed op wel of niet inleveren van statiegeldblikjes



Hoe maken we er een gewoonte van?

- Gezien het belang van gewoontegedrag voor het inleveren van statiegeldblikjes, is onderzocht welke factoren ervoor zorgen dat gedrag een gewoonte wordt.
- Het meest invloedrijk op het ontwikkelen van de gewoonte om statiegeldblikjes in te leveren is het ervaren gemak hiervan. Gewoonten leer je sneller aan naarmate het je makkelijker afgaat.
 1. **Gemak:** grootste barrière om blikjes ‘standaard’ in te leveren is dat mensen het moeilijk en lastig vinden om te doen.
- Maar alleen gemak is niet genoeg, gedrag kun je stimuleren en onderhouden door:
 2. **Positieve emoties en associaties:** positieve gedachten en gevoelens helpen gedrag vaker en meer automatisch te laten plaatsvinden.
 3. **Sterke sociale norm:** wanneer je weet dat anderen het inleveren van blikjes belangrijk vinden, lukt het beter om er een gewoonte van te maken.
 4. **Adequate kennis over het gedrag:** weten hoeveel geld een blikje oplevert (veel mensen weten dit niet precies).

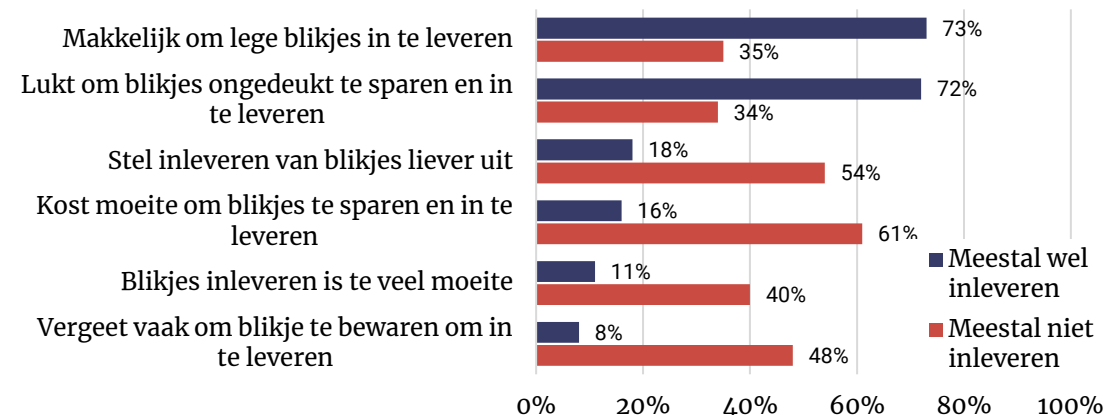
Figuur 6.2 – Factoren van invloed op het inleveren van statiegeldblikjes als gewoontegedrag



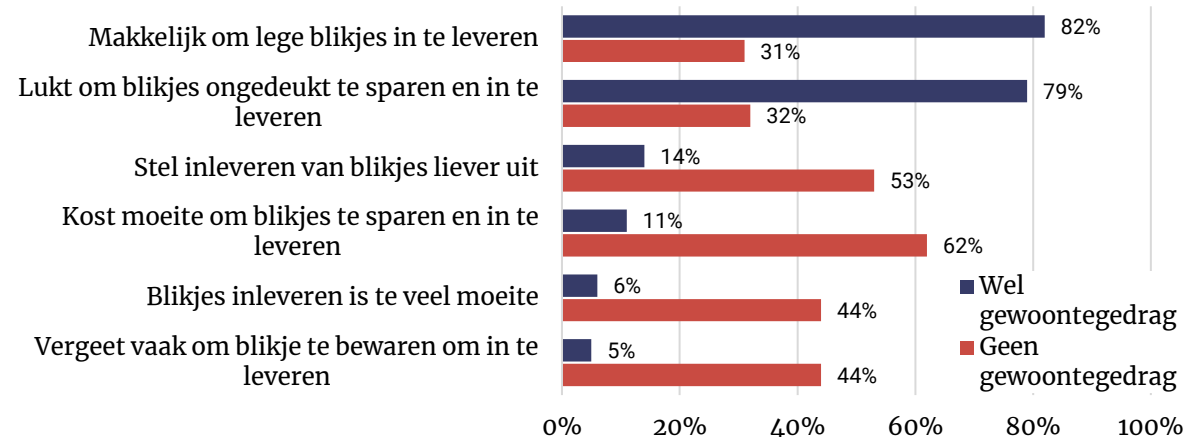
Hoe maken we het makkelijker?

- Het ervaren gemak van het inleveren van statiegeldblikjes is een belangrijke gedragsbepaler voor het inleveren van statiegeldblikjes en ook om dit een gewoonte te maken.
- De grafiek hiernaast laat zien dat het niet-inleveraars en mensen voor wie het inleveren geen gewoontegedrag is met name moeite hebben met het (ongedeukt) opsparen van blikjes.
- Voor het verhogen van het gemak en daarmee het inlevergedrag adviseren wij daarom: **help consumenten bij het bewaren en inleveren.**
- **Maak het makkelijker om blikjes te sparen en in te leveren door:**
 - te helpen blikjes ongedeukt op te sparen;
 - te helpen blikjes te bewaren, bijvoorbeeld onderweg.

Figuur 6.3 – % 'mee eens' naar inlevergedrag



Figuur 6.4 – % 'mee eens' naar inlevergedrag



Colofon

Datum

Oktober 2024

Auteurs

Melle Conradie, Milan Driessen, Naïma van Huizen

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KvK-nummer 08198802

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl